

XXC
DISPUTATIO ETHICA
De
SPONTANEO
ET INVITO,
ex lib. 3. Eth. Arist. ad Nicom. c. I.

Quām
D. T. O. M. F. A.
IN INCLYTA SALANA

P R E S I D E
Clarissimo & Excellentissimo Viro,
Dn. M. DANIELE STAHLIO
Metaph. & Log. Prof. Pub.

Preceptore & Promotore suo honorando.

Ad diem Mart.

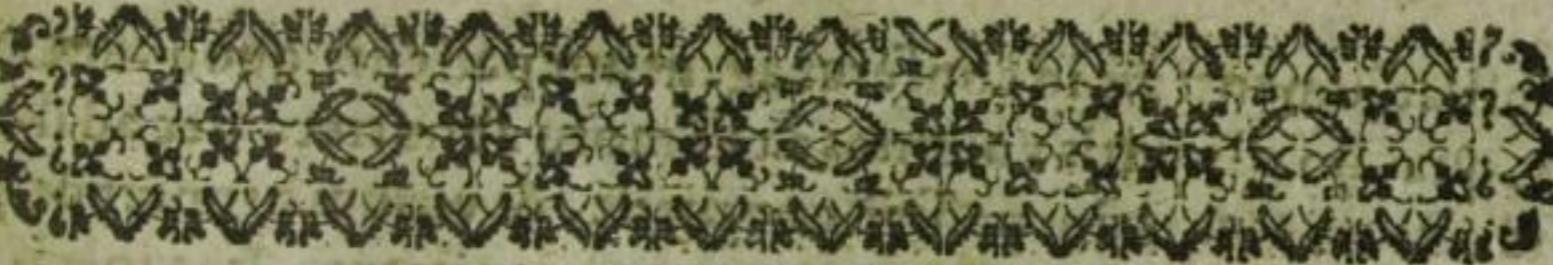
Publicè pro virili defendendam proponit

In auditorio majori

WILHELMUS BARGER SWINFURT. FRANC.

J E N A
TYPIS VIDUÆ WEIDNERIANÆ

Anno 1626.

DISPUTATIO ETHICA
De
SPONTANEO ET INVITO
T H E S I S I.

Sponsione & inviti contem-
platio rum ad Ethicum spectat, tum
Politico iudici est utilis. Ille enim de Vir-
tutibus & vitiis agit, ut laudem vel vitupe-
rium sponte peractis tribuat, & præterea
doceat, quibusnam in vitiis actionibus venia,
reprehensio vel etiam commiseratio conveniat: hic vero, qui
iudicis praest, præmiorum vel pœnarum distributionem dex-
trè observare potest, si inter ea, quæ sponte vel invitè sunt
gesta, probe calleat discernere. De iis agit Aristoteles 3. Ethic.
ad Nicom. cap. 1.

2. Est autem invitum duplex, violentum seu servum fa-
ctum & per ignorantiam. δοκεῖ δέ, inquit Philosophus, ἀνγόστα
εἴναι τὰ βία ή δι' ἀγνοίας γνώμην.

3. Violentum est, cuius principium ita est extrinse-
cum, ut ad illud nihil adjumenti conferat agens aut pati-
ens. Verba Philosophi hæc sunt: Εἰσαγγελής οὐδὲ πάθος
γεν τοιάυτη γοῦ, εἰ δὲ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πειστῶν η
πάχων.

4. Ex qua definitione patet duo requiri, ut aliquid di-
catur fieri violenter, 1. Ut principium ejus sit foris. 2. Ut

A. 3 nihil

nihil adiumenti ad id conferat agens aut patiens, quod cum
fit, quando patientis voluntas a tali motu abhorret, nec ad il-
lud activè, sed potius passivè concurrit, & virium propter de-
fectum resistere non valet, quantumvis renitatur. Ita violen-
tum est, quando turbine venti navis in syrtes absipitur, aut sco-
pulis illiditur. Sic Zedekia Regi oculi violenter effodieban-
tur, & captivus in Babyloniam agebatur *Jerem. 52.* vers. 18.
Quod si motus principium extrà quidem sit, conferat tamen
quis voluntatem, violentus ille non est, ut cum quis curru vo-
lens vehitur. Ubi enim voluntas intercedit, ibi non est invi-
tum: ubi invitum non est, ibi nec violentum.

- 5. Circa invitum per ignorantiam Philosophus qui-
busdam utitur distinctionibus. I. Actio propter ignorantiam
interdum est οἴλυνθος ήγής οὐ μετρουμένηa hoc est, eam se-
quitur dolor & poenitentia, ut si quis interficiat aliquem, quem
hostem esse existimaverat, postea vero reseiscat filium esse, &
inde doleat. Interdum eam non sequitur dolor, ut si quis pro
plumbo sibi debito accipiat argenteum existimans esse plum-
bum, & posteaquam cognovit argenteum esse, latetetur. Qui
hoc modo ex ignorantia agit, is non quidem agit ἐκών, Sponte,
quia ignorat id, quod agit, nec ἀκών, *invitus*, cum non sequar-
tur poenitentia, sed σχέχεται, non sponte, nomine generali ad
speciem traducto.

6. II. Differunt, aliquem per ignorantiam agere &
ignorantem agere. Ex inscitia agere (explicante Picol. grad. 2.
c. 12.) est, quando ipsa inscitia est princeps causa, ut id agamus, &
nisi adesset ea, non ageremus. Inscientem autem agere est com-
munius. Omnis enim qui agit per inscitiam, est inscius, at non
contrà: veluti qui per iram, per ebrietatem, per vitium aliquid
agunt, insciis quidem sunt, non tamen per inscitiam id faciunt, sed
vitioso affectu mentis aciem pervertente vel obumbrante, ut non
deceptionis perturbationis & vitij, sed contrà perturbatio & vitium
sunt deceptionis causa. Hæc ille.

7. III. Alia est ignorantia universalis, quod referri potest
est ignorantia τοῦ συμφέροντος, ut si quis ignoret, adulterium
non

non esse committendum, aut existimet omne, quod voluptatem affert, esse optandum: alia est ignorantia circumstantiarum sive καθ' ἐνδια, οὐδὲ τοὺς καὶ τοῖς τεχναῖς πράξις, singularium, in quibus & circa quae actio versatur.

8. Circumstantias Philosophus enumerat septem: agens, id quod agitur, objectum sive id, circa quod versatur actio; id in quo aliquid agitur, instrumentum, finem, medium. Universitas hasce circumstantias conjunctim sumtas qui simul ac semel ignoraverit, egregie sit stolidus, minusque prudentiae, quam lapis habeat, oportet.

9. Nec facilè agens seipsum ignoraverit, cum in ipso sit actionis principium. Hinc quis se alicujus rei, cuius convinetur, authorem & caput esse nescit, aut nimium obliviousus aut vanitatis vix expers erit.

10. Id quod agitur, quandoque ignorasse quis putandus est, ut cum in dicendo se lapsos esse ajunt, vel nescivisse, id, quod protulerunt, esse inter arcana: Sicut Æschylus, Tragicus scriptor reprehensus aliquando & ductus ad Areopagum, quod arcana quædam de sacris choreis publicaverit, se defendit, quod nesciverit ea inter arcana contineri. Huc pertinet, si quis velit monstrare telum, illud emitat.

11. Ratione objecti peccaretur, si proprium quis filium ceterimeret ratus esse hostem, quod fecisse ferunt Meropen.

12. Potest & instrumentum aliquem ignorantem tenere, sive αἴψυχον illud sit, sive εὑρψυχόν, ut si quis lanceæ acutissimam cuspidem habentis aciem retusam esse putaret, eaque transfoderet aliquem, vel si alicujus securis è manubrio missa lethale vulnus à tergo stanti infligeret. Qui ignorantiae divinæ sapientia de asylis & refugii urbibus quondam prospexerat. Numer. 35. vers. 11. & 12. Hac etiam referatur lex de bove Cornupetâ. Exod. 21. vers. 28.

13. Circumstantia in quo locum continet & tempus. Ex loci ignorantia erraret, si quis alicubi stricto gladio incederet, quod tamen ut ne fieret, privilegiis esset cautum. Error sisca tempus committeretur, si tempore luctus propter Prit-

epis obitum sub pœnæ comminatione imperati peregitum
quis hilariorem se exhiberet.

14. Finis ignoratio est, si quis amico ab hostibus circumvallato suppetias latus, ipsi causa necis esset; aut cum discipulus ex verberibus, quæ præceptor ipsi infligit, ut frugalior evadat, petulantior redditur.

15. Ex ignorantia modi peccat, qui leviter tacitus alterum, ceu Pancratiaſtæ & pugiles solent, ipsi oculum effoderet.

16. Proposuit autem adductas distinctiones Philosophus, ut ostenderet non quamlibet ignorantiam factum reddere invitum, & ut doceret, quænam ignorantia invitum ipsum faceret, & quæ non. Ut enim factum invitum sit propter ignorantiam, oportet. 1. Ut agentem postmodum, ubi rem resciverit, ejus pœnitentia. 2. Ut non solum fecerit ignorans quis aliquid, sed & propter ignorantiam. 3. Ut ignorantia sit singularium sive circumstantiarum. Nam ignorantia universalium factum non redditur invitum, nec cum quis tantum ignorans quid facit, aut cognitare nullo corripitur dolore. Quæ quidem omnia latius in ipso disputationis actu deducimus. Atque hæc hactenus de invito: sequitur nunc spontaneum.

17. Spontaneum est, cuius principium est in ipso agente, sciente singulas circumstantias, in quibus versatur actio. Τὸ εἴγετον, inquit Philosophus, δόξειν αὐτὸν εἶναι, ἢ οὐδὲχν' εἰπεῖν εἰδότη τὰ καθ' εκαστοῦ, ὅτι οὐδὲ τολμήσεις,

18. Nonnulli quod nos spontaneum hinc dicimus, voluntarium appellant. Sed male, cum illud latius sit. Nam sponte agere brutis etiam Philosophus tribuit, quibus tamen voluntarium propriè non competit, cum voluntate careant. Unde etiam Thomas I. 2. q. 6. art. 2. voluntarium brutis non nisi imperfecta quadam ratione convenire fatetur.

19. In ipsa spontanei definitione duo attendenda sunt requisita. 1. Agens debet esse gnarum circumstantiarum, de quibus supra verba fecimus, per quod spontaneum separatur ab invito per ignorantiam, 2. Spontaneæ actionis

actionis principium debet esse in ipso agente; per quod contradistinguitur violento. Est quidem & ipsa scientia circumstantiarum principium actionis; sed illa hic non intelligitur nomine principii. Alias enim hac secundâ conditione non fuisset opus, cum scientia non sit principium nisi internum. Intelligitur ergo nomine principii aliquid à scientia distinctum, quod est ipse appetitus, quo mediante scientia est causa actionum. Non requiritur autem appetitus rationalis sive voluntas, cum spontaneum latius pateat voluntario, sed sufficit ad spontaneum appetitus sensitivus.

20. Atque his de invito & spontaneo propositis ambigi potest de nonnullis actionibus, spontaneæ illæ sint an invitæ, quando scilicet quis metu majoris mali aut spe alicujus boni aliquid facit, quod alias non faceret, ut si alicui Tyrannus, eujs parentem, uxorem, liberos sua in potestate haberet, turpe quid faciendum proponeret, nisi ipsorum interencionem experiri mallet. Sic Nauclerus obortâ tempestate vitam conservaturus mercium vel etiam hominum, ut Jonæ Prophetæ accidit, jacturam facit.

21. Hæc & similia nec simpliciter sunt spontanea, cum extra talē casum ea nemo faceret: Nec etiam planè sunt invita, cum agendi principium in ipsorum agentium arbitrio sit relictum, ut eligere possint, utrum velint.

22. Philosophus vocat περιστατικὰ μικτὰ. Εοίκασι δὲ μᾶλλον ἀναγνώσθω, hoc est, magis accedunt ad spontaneas, ibidem ait. Id majoris evidentiæ gratiâ sic probatur. Quibus tribuit potest definitio actionis spontaneæ, & non item actionis invitæ, illa magis sunt spontanea, quam invita. Sed mixtis actionibus attribui potest definitio actionis spontaneæ, & non item definitio actionis invitæ. E. mixtae actiones magis sunt spontaneæ. Minor patet, quia mixtarum actionum principium est in agente gnaro circumstantiarum, ut cum nauta imminentे naufragii periculo, projicit merces in mare, principium hujus actionis est in nauta, per quod movet externa membra, ut merces projiciantur in mare, novit etiam quid agat & propter quid agat, &c. Quod verò invitæ definitio mixtae

mixtae actioni non accommodari possit, patet, quia nec ex
violentia, nec invita per ignorantiam, ut manifestum est ex
dictis:

23. Deinde qua in actione mediorum electio est libera,
illa magis est spontanea quam invita. In actione mixta me-
diorum electio est libera. E. Taceo, quod interdum non sine
consultatione res suscipitur, dum despiciuntur, quodnam ex
plurimis malis sit minimum. Mixta etiam actio a viris bonis
laudatur vel virtus vertitur. E. magis spontanea est quam in-
vita. Illius vero comes est laus vel vituperium; hujus vero non item.

24. Quamvis autem, sicuti probavimus, actiones mix-
tae spontaneis sint consimiliores, illas tamen simpliciter & per
se invitas esse Philosophus assertit. *Totauita de aeternis regi nati-*
prius etiam dicitur Quod sic probatur:

25. Quam actionem absolutè & per se consideratam
nemo appeteret, illa etiam simpliciter & per se est invita. Sed
mixtam actionem absolutè & per se consideratam nemo appa-
teret. E. Minor est manifesta. Quandoquidem nemo sanus
cuperet merces in mare projicere, si absque naufragii pericu-
lo esset, & viator latroni non daret pecuniam, si alio modo vi-
tam suam tueri posset.

26. Dicis? Nullum simpliciter invitum dici potest
spontaneum. Sed actio mixta est simpliciter invita. E. non
potest dici spontanea. Major videtur esse solida, cum illius
sensus oppositus contradictionem implicit. Minor in præce-
denti thesi est probata,

27. Sed responsio ex dictis est facilis. Major enim ne-
ganda est. Nihil enim impedit, quod minus secundum quid
spontaneum esse possit, quod alias simpliciter est invitum pro-
pter circumstantias, quae actiones miris modis variant. Sicut
enim id, quod simpliciter bonum est, potest huic vel illi esse
malum, ut vinum: ita quod simpliciter est malum ideoque in-
vitum, ratione temporis fortasse, vel loci aut aliorum singula-
rium huic vel illi ut bonum sponte eligitur & majori malo an-
tefertur.

28. Dicis? Quicquid in Philosophia Practica est me-
dium inter duo extrema, illud est Virtus. Sed actio mixta est
medium

medium inter duo extrema. E. est Virtus. Major à Virtutis genere, quod est μεσότης inter duo extrema, est desumta. Hinc fortis à timido vocatur audax, ab audaci timidus, quia extre-
morum de alterutro quid participare fortis utriusque apparet. Minor verò ex antè dictis constat.

29. Sed responderetur negando majorem. Quia non quævis mediocritas inter duo extrema est Virtus, sed illa tan-
tum, cujus extrema ambo sunt turpia, & proinde vituperan-
da. Jam verò de spontaneis actionibus quædam laudantur;
invitè verò nec laudis nec vituperii sunt capaces. Interē
non negatur quædam actiones mixtas esse virtuosas v. g. san-
ctorum hominum martyria, sed non quatenus mixtas sunt,
sed ob aliam rationem.

30. Tantum de mixtis actionibus in genere: de his
in specie Aristoteles quatuor proponit theorematā.

31. I. *Action mixta laudatur, quando quis molesti vel in-*
decori quid propter magni alicuius boni adēptionem agit. Ita
Solon aliquando simulacra dementiā, deformis habitu in pu-
blicum evolavit, factoque concursu hominum, quò magis con-
siliū dissimilaret, insolitis sibi versibus populo suadere cœ-
pit, quod veritum erat, nempe bellum movendum contra
Megarenses, & vindicandam insulam Salaminem. Zopyrus
ut Babylōnēm vigēsum jam mēleē cibisē Dario trade-
ret, nāsum sibi, aures & labia amputavit.

32. II. *Action mixta vituperatur, quā quis molestum &*
turpe ob nudum vel exiguum bonum sustinet, ut si vir grayis per
urbem interdiu cursitaret nudus proposito præmio centum
florenōrum. Sic assentatores Gnathōnicj vel è flamma cibum
peterent,

33. III. *Quando quis ea, quæ non de ent. facit, propterea*
quod sustinendis malis, quæ humanam naturam excedunt, par esse
nequeat, iste quidem non laudatur, veniam tamen pro-
meretur.

34. IV. *Quædam verò tam sunt turpia & impiæ, ut ne-*
mo vi illâ ad ea perpetrandā compelli debet, sed nō oriendum po-
gim & extrema patienda sunt. Hinc immortalem jure tribui-

mus laudem S. Apostolis & hisque Martyribus, qui ignominiam & mortem truculentissimam perpeti, quam Christum abnegare, maluerunt. Excusationem crudelis Alcmædonis Aristoteles nuncupat ridiculam, quâ matricidium palliare satagit, quod mater conjugem Amphiaraum, qui in bello Thebano terra hiatu absorptus est, Polyniei aureo monili corrupta prodidisset.

35. Dicit autem Philosophus, in his & similibus casibus interdum iudicatu admodum difficile esse, quale pro qualiter eligendum, & quid pro quo sustinendum. Quin adhuc difficilis est in iis, quæ semel decreta & judicio approbata, constanter perseverare: cum ut plurimum, quæ expectamus, molestiam creent, ea verò, ad quæ sit coactio, turpitudinem secum ferant. Quare laudem illi consequuntur, qui coactioni inevitabilis vel halitus usque ad extremum animosè resistunt: Sed in vita operationem incurunt, qui ab eadem sese devincunt.

36. Circa finem nostri capituli præsentis quæstionem Philosophus movet, an invita sint dicenda, quæ sunt ex ira vel concupiscentia, Tuetur autem partem negativam, idque pluribus argumentis. Nobis aliqua tantum adduxisse sufficiat.

37. I. Si quæ sunt ex ira vel cupiditate, essent invita, neque pueri neque animalia bruta sponte agerent. Sed posterius est falsum. E. & prius. Consequentia patet: quia quæ animalia bruta & pueri agunt, ex ira & cupiditate agunt.

38. II. Aut omnia, quæ ex ira vel cupiditate sunt sunt invitata, aut aliqua solùm, ita ut in honesta fieri dicantur invitata, turpia verò sponte. Non posterius: quia non potest dari ratio diversitatis, & ubiq; causa est eadem. Huc pertinent verba Philosophi: Ridiculum est, si honesta sponte, turpia contraria invitata fieri diceremus, cum una eademque utrinque sit causa. Non prius: quæ enim decet appetere, ea non sunt invitata. At nonnulla quæ ex ira vel cupiditate sunt, appetere decet. Ob aliquas enim causas irascendum est, & multa sunt, quæ concupiscere oportet.

39. III. In

39. III. Invita sunt molesta. Sed qui concupiscent
vel ira fertur, nil molestiae sentit, sed voluptatem potius capít.
E. Huc quadrat illud Poëtæ:

Est vindicta bonum, vitâ jucundius ipsâ.

40. Inquis: Cujus facti nos pœnitet, illud est invitum?
Sed quorundam ex ira vel cupiditate factorum nos pœnitet.
E. quædam sunt invita. Major superius thesi 16. videtur con-
cessa: minoris veritas constat per experientiam.

41. Sed respondeo ad majorem, non cuiusvis facili
pœnitentiam illud reddere invitum, alias etiam fur vel scelera-
tissimus quisque invitus peccâsse dicendus esset, quod nemo
facilè affirmabit. Neque diximus nos suprà omnia, quæ se qui-
tur pœnitudo, esse invita, sed ea tantum, quæ sunt ob igno-
ranciam. Et hæc haec tenus de invito & spontaneo.

COROLLARIA.

Triplicem scholastici doctores faciunt ignorantiam, unive-
rsitatem, comitantem & consequentem. Gabr. Vatzquet in I. 2.
tom. I. d. 19. c. 1. statuit Aristotelem; Eth. c. 1. tantum meminisse
antecedentis & comitantis. Nos dissensimus, & cum consequentie
etiam rationem habuisse afferimus.

*An qui ex ebrietate peccat, dupli pœna sit dignus? De
hoc videbimus in actu disputationis.*

III.

Paralip, Celantes, Dabitis non sunt syllogismi indirebili.

IV.

Syllogismi constantes medio singulare sunt veri syllogismi.

V.

*Et non tantum in tertia, sed & in prima figura rediissimè
conficiuntur.*

VI.

Quadrant etiam ad dicta de omni vel nullo.

Ad

Ad literatissimum Dn. Respondentem, com-
mensalem suum dilectissimum.

Militis intrepidum pectus, B A R G E R E, requirit,
Quod merus ad pugnas claror honoris agit.
Intrepide pugna miles fortissime, non tu
Francigenas claros ultimus inter eris.

Scribeb,

Amicitia hoc iubente,

M. Joannes Vibrecht Hamelensis

Aljud.

Quisq; suum tractat fludum, sua quemq; voluptas,
Quâ sine vix homini vivere dulce. trahis.
Sed B A R G E R E tibi placet unica sobria pallas.
Et te virtutis sanctior urit amor.
Hinc quoq; commotus, bellum, sincere sodalis.
De morum studiis hucce petis placidum,
Arte Sophistarum in te tela vibrata repellis;
Sic falsum, veri pellis ab arte procul,
Misericordia cæpi cœli Director & orbis
Adsistat sancto numine, corde precor.

Amico & contubernali suo addebat haec

Sebastianus Schelhasius Phil. Stud.

F I N I S.

bA

B